

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема: „Антропология на волята “

с автор Невелин Веселинов Вутев

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в
професионално направление: 2.3. Философия (Философска антропология)

Текстът на дисертацията е с обем от 275 страници. Съдържа Увод, четири глави, Заключение, две приложения и значителен брой бележки, разположени от с. 207 до с. 275, в които има библиография с внушителен брой цитирани източници. Обемът на главите е в сходна пропорция – всяка глава заема около 50 страници.

В *Увода* се съдържа в достатъчно експлициран вид изследователският проект на дисертанта, при което са дефинирани „проблем, теза, цел, обект, предмет, методи, хипотези, задачи, логически център, идеи“ на дисертацията (с. 11). Предмет на дисертацията е очертаване на една „антропология на волята“ като „антропология през призмата на волята“, поставяща волята в центъра на човешкото. За изясняване възможностите за такава антропология дипломантът се съсредоточава върху възгледите на Артур Шопенхауер и Фридрих Ницше, които са разгледани доста детайлно в отношение на посочената проблематика за волята и дисертантът успява да покаже колко сложно и динамично е отношението на техните възгледи по темата и свързаните с нея въпроси. Още в самото начало на текста, в *Увода*, а след това и по неговото протежение, дисертантът демонстрира колко внимателно е чел произведенията на двамата мислители, отнасящи

се пряко до темата, и до каква степен е успял да въвлече текстовете на двамата философи в един напрегнат вътрешен диалог по темата за метафизиката и антропология на волята.

В Първа глава, озаглавена *За философската антропология от волунтаристко гледище*, е представено виждането на автора за това как може да се представи философската антропология през призмата на волята, разбрана като същност на човека. Авторът смята, че „една антропология е философска, а не научна или религиозна, тогава, когато отговаря и на въпроса: какво човек може да създаде от себе си?“ (с. 19). Съществена за разбиране на позицията на автора е тезата, че философската антропология освен есенциалистка е и ценностна, с което по същество изразява солидарност с перспективата, в която Макс Шелен разглежда човека. Важна част от първа глава е анализът на възгледите на Пол Рикьор по темата за волята, представени главно чрез идеята за „конститутивната диспропорция“ (с. 34) на човешкото същество, която, за разлика от натуралистичните концепции за човека и волята, имплицира интересубективност (общуване, зачитане и уважение).

Релевантността на изследването със съвременните дебати за „слабостта на волята“ е потвърждение за сериозното проучване на темата от страна на докторанта и неговото умение да се ориентира в сложни съвременни обсъждания, водени от автори и от аналитичната традиция, която по принцип е чужда на философската антропология, свързана основно с традициите на континенталното философстване.

Във втора глава, *Волунтаризмът като философия на живота*, дисертантът вярно посочва, че с отдаване приоритет на волята Шопенхауер завършва класическата философия, а Ницше поставя началото на

модерната (с. 66). От този приоритет на волята може да се направи обобщението, че „сблъсъкът на различни воли и интерпретации образува теоретичния свят“ (с. 82). Авторът показва оригиналността на волунтаризма и това му дава основание да не се съгласи с известния афоризъм на Уайтхед, понеже не открива философия на волята във философията на Платон и защитава волунтаризма като присъщ на модерното философско мислене.

Доколкото волунтаризмът е алтернатива на гносеологизма, той, като философска антропология, занимаваща се със себепознанието на човека, се стреми да не попада в разделението субект-обект и поради това, както посочва дисертантът, философия на волята използва като достъп до волята, която е основа на живота, „вчувстване, прозрение, интуиция “ (с. 97). Дисертантът показва наличие на елементи от философия на живота в предсократическата гръцка философия и също така тенденция към антропологизация в немския идеализъм. „Философията на живота е разбиране за живота като преживяване и е неговото единствено обяснение в ежедневието“ (с. 100).

Показани са също разлики при разбиране на волята: при Шопенхауер акцентът е върху искането, а при Ницше върху стремежа (с. 104). Тук обаче уточнението, че „при Ницше волята се трансформира повече във воля за власт с акцент повече върху искането, отколкото върху стремежа“, е малко подвеждащо поради неоснователно тълкуване на „Macht“ само като власт, а не основно като мощ.

В трета глава, *Волунтаристката интерпретация на традиционни антропологико-философски проблеми*, авторът показва как от волунтаристко гледище волята е предпоставяща „рационалните

конструкти“, чрез които ние познаваме предметния свят около нас. Тази теза е усилена до теза за волята като „основа на целия вътрешен свят“. Тук обаче се изказва и тезата, че „дори интенционалността може да се изтълкува волунтаристки“ (с. 110), за което не са приведени аргументи и, струва ми се, това изисква още пояснения, понеже в класическия вариант на трансцендентална феноменология при Хусерл потокът на съзнанието е спонтанност, която в битието си не зависи от желание, искане и други модификации на волята именно защото има характера на „поток“, поради което и Хусерл употребява тази метафора за феноменологично разбраното съзнание. Също така изисква разяснения твърдението, че единството на съзнанието се осигурява от волята, доколкото категориални определения от рода на „единство“ са разсъдъчни.

При демонстриране централното място на волята е интересно приложението на принципа спрямо една „регионална онтология“, като каквато може да бъде разгледан спорта. Тази тематизация нагледно показва спецификата на волунтаризма спрямо други „философии на тялото“, при които водещи са теми, свързани с хедонизма на тялото (с. 125). Спортът е разгледан като „сливане на аполоново и дионисиево“ (с. 132). В направените анализи има точни феноменологични бележки („болният е по-близо до своята телесност“, с. 134).

В тематизацията на етическото и неговото отношение към волята може да се види един апогей от развитието на идеята на дисертацията: посочена е връзката на волята с човешкото достойнство („волята е най-голямото човешко достойнство“, с. 141) и безусловната ѝ значимост за човешката действителност („волята е безкрайност, която създава промяната“, пак

там), поради което може да се заяви, че „човекът е метафизично животно, изтъкано от потребности и воля“ (пак там).

На основание на това, че волята се тълкува като творческа, дипломантът логично стига до обоснования от разгръщането на изследването извод, че „смисълът на живота е в творческото себеосъществяване на индивида“ (с. 150). При разглеждането на „реализацията на волята“ е отдадено предимство на спорта (с. 150, с. 187), а при „квиеitiva на волята“ – на стратегическите игри (напр. шах). Тук може да възникне и съмнение – дали други примери на виртуозно владееие на тялото не могат също да бъдат посочени като „пълнота на реализиращата се воля“? Напр. при един виртуоз на цигулката или на органа? Или при хирург, който прави многочасова свръхсложна и свръхпрецизна операция?

В четвърта глава, озаглавена *Воля и ценности*, е разяснено волунтаристкото тълкуване на генезиса и същността на нихилизма, а също мотива и реализацията на вярата, доколкото те са разгледани от критиката на Шопенхауер и Ницше. Завършек на изследването е описанието на човека като свръхчовек от гледна точка на волунтаризма на Ницше. Същественото тук е, че авторът не остава при експликацията, а премисля собствена позиция по дилемите, свързани с осъществяване на тази идея. Доколкото волята се разглежда преимуществено като творческа, то волунтаризмът се описва от дисертанта като „естетико-аскетична и трагико-героична философия“ (с. 180).

Заклучението съвсем коректно описва получените резултати.

Критични бележки:

1. Понякога в текста има неоправдано честа употреба на обобщения от типа: „цялата“ („цялата история на философията“, с. 63, „цялата философска традиция“, с. 135), „всички...“ („всички идеалисти“, с. 63) и др. подобни, които твърдения трудно могат да бъдат застраховани срещу опровержения, защото се отнасят до количество теоретични тестове, което е необозримо за един отделен изследовател.
2. В текста се срещат прогресизми („Ницше надминава Шопенхауер“, с. 88, с. 114), които като подход трудно могат да намерят подкрепа в съвременната изследователска стилистика.

Общи достойнства на текста

Според мен дисертацията на Невелин Вутев е впечатляващо със своята самостоятелност изследване, в което на всяка страница личи едно задълбочено лично размишление. Темата и нейните проблеми са ясно представени, добре фокусирани, обстоятелствено и задълбочено изследвани. Достойнствата на волунтаризма като тип философска антропология са добре изяснени и аргументирани.

С оглед на изложеното дотук призовавам уважаемите колеги от научното жури за положителна оценка и гласувам **„ЗА“** в процедурата за **присъждане на Невелин Веселинов Вутев на научната и образователна степен „доктор“** (Научна област: 2. Хуманитарни науки. Професионално направление: 2.3. Философия (Философска антропология).

03.01.2019

доц. д-р Иван Колев

София